

Varlık Vergisi Uygulaması Üzerine Bir Kamu Politikası Analizi

A Public Policy Analysis on the Wealth Tax Implementation

Çağatay CEYLAN^a

Öz

II. Dünya Savaşı döneminde savaşın toplumsal sarsıntı ve yıkımlarını engellemek adına birçok ekonomik uygulama hayata geçirilmiştir. Bu uygulamaların en tartışmalı olanlarından bir tanesi, 1942 yılının Kasım ayında uygulamaya konulan Varlık Vergisi uygulamasıdır. Bu uygulama hem uygulama gerekçeleri hem de uygulama sonucunda ortaya çıkan ekonomik ve toplumsal dönüşümler vesilesiyle günümüzde dahi tartışılmaya devam etmektedir. Bu tartışmalar neticesinde verginin incelenmesinde iki tür yaklaşım ortaya çıktığı görülmektedir. Birinci tür yaklaşım vergiyi savaş döneminin olağanüstü şartlarının bir gereği olarak olağan bir uygulama olarak görürken, ikinci tür yaklaşım ise Varlık Vergisini Kemalist Milliyetçiliğin Cumhuriyet dönemi boyunca uyguladığı Türkleştirme politikalarının bir devamı olarak görmektedir. Nedenler ve sonuçlar bağlamında bakıldığında iki grubun da haklı olduğu taraflar bulunmaktadır. Bu durum meseleye farklı bir çerçeveden bakmayı gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda makalede Varlık Vergisi uygulamasına Laclau ve Mouffe'un söylem kavramı ve eklemlenme pratiği çerçevesinde yaklaşılmaktadır. Bu noktada Kemalist Söylemin hegemonizmi ve bu söylemin tarihsel sürekliliği bağlamında bakıldığında, Varlık Vergisi uygulamasının sonuçları itibarıyla eklemlenme pratiği zayıf ve bu anlamda da başarısız bir hegemonik söylem girişimi olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Varlık Vergisi, Türkleştirme, Kemalist Milliyetçilik, Hegemonik Söylem.

Jel Sınıflandırması: H3, N4, P0

Abstract

During World War II, many economic measures were implemented to prevent the social upheaval and destruction of war. One of the most controversial of these measures was the Wealth Tax, implemented in November 1942. This measure continues to be debated today, both due to its justifications and the resulting economic and social transformations. As a result of these debates, two approaches to examining the tax have emerged. The first view sees the tax as a normal practice necessitated by the extraordinary circumstances of the war, while the second view sees the Wealth Tax as a continuation of the Turkification policies implemented by Kemalist Nationalism throughout the Republican era. When examined in terms of causes and effects, both groups have a point. This necessitates a different perspective on the issue. In this context, this article approaches the Wealth Tax within the framework of Laclau and Mouffe's concept of discourse and the practice of articulation. At this point, when viewed in the context of the hegemonism of the Kemalist discourse and the historical continuity of this discourse, it can be seen that the practice of articulation is weak in terms of the consequences of the Wealth Tax implementation and, in this sense, it is an unsuccessful attempt at hegemonic discourse..

Keywords: Wealth Tax, Turkification, Kemalist Nationalism, Hegemonic Discourse.

Jel Classification: H3, N4, P0

^a Doktora Öğrencisi, Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi A.B.D., Türkiye, e-mail: cagatayceylan52@gmail.com, ORCID ID: 0009-0000-3090-3989

1. Giriş

Tek Parti döneminde, 1942 yılının Kasım ayında Varlık Vergisi adı ile bir aşırı kazanç vergisi uygulamaya konulmuştur. Varlık Vergisi bir taraftan İkinci Dünya Savaşı döneminde ekonomik sıkıntıları aşmak için uygulanan tedbirlerden bir tanesi olarak görülmektedir. Diğer taraftan dönemin defterdarı ve verginin uygulayıcılarından biri olan Faik Ökte'nin ifadeleri ve devlet adamlarının söylemlerinden hareketle Kemalist milliyetçiliğin Türkleştirme politikalarının devamı olarak görülmektedir. Dönemin şartlarına bakıldığında bu tarz olağanüstü uygulamaların olduğu ve bu uygulama özelinde bahsedilen haksızlıklara benzer durumların sıklıkla yaşandığı görülmektedir (Metinsoy, 2017: 14). Bu dönemde devlet gerçekten de çok büyük ekonomik dar boğazdan geçmekte ve bir çıkış yolu aramaktadır. Devletin güçsüzlüğü verginin tahsilinde de kendini göstermiştir. Varlık Vergisi dönemin yetersizliklerinden dolayı uygulamada 'İstanbul Vergisi' olarak kalmıştır (Koçak, 1996: 506). Diğer taraftan yabancı elçiliklerin vergiye karşı müdahaleleri sonucunda vergi rafa kaldırılmış, bu gibi hususların sonucunda da ekonomik anlamda istenen netice elde edilememiştir. Bu verginin ortaya çıkış ve sona eriş sürecinde devletin çok ince bir dengede politika yürüttüğü ve savaş sonrası düzeni hesaba kattığı anlaşılmaktadır (Weisband, 1974: 291, 295). Bu şartlar hesaba katıldığında Varlık Vergisini açıklamada kullanılan iki yaklaşımın da yetersizliği görülmektedir. Bu çalışmada amaçlanan ise Varlık Vergisini bu iki yaklaşımın ötesinde Kemalist söylemin tarihsel sürekliliği bağlamında değerlendirmek ve Varlık Vergisinin Kemalizm'in hegemonik söylemine ne ölçüde eklenilebildiğini göstermektir. Bu çerçevede çalışmanın temel sorusu, Varlık Vergisinin, Kemalist söylemin hegemonizmine ne ölçüde katkı sağladığı sorusudur. Bu çalışmanın önemi tam da bu çatışan söylemleri aşarak Varlık Vergisini değerlendirme hususunda bir üçüncü yol açmasından kaynaklanmaktadır. Kemalizm sanıldığından çok daha karmaşık ve çok yüzlü bir düşünceler koalisyonudur (Aytürk, 2013: 214). Bu bakımdan, Laclau ve Mouffe'un 'eklemlenme pratiği' kavramı çerçevesinde Kemalizm'i değerlendirmek, Kemalizm'in hegemonik vasfının ortaya konması noktasında bu kuramı alternatif söylem analizlerinden daha önemli hale getirmektedir. Kemalist söylem milliyetçilikten ibaret değildir. Çalışmanın özgün yanı ve literatüre katkısı, Varlık Vergisini yalnızca milliyetçi bir söylem çerçevesinde değerlendirmekten ziyade, milliyetçi söylemin hegemon söyleme katkısı bağlamında değerlendirmesidir.

2. Yöntem

Çalışmada kamu politikası analizi çerçevesinde bir yaklaşım izlenmiştir. Bu kapsamda makalenin yöntemi hususunda bazı noktaları belirtmek gerekmektedir. Politika belirleme konusunda çıkarılardan ve değerlerden bağımsız bir politika belirlemenin olanaksızlığı ortadadır (Orhan, 2013: 71). Sabatier'in de belirttiği gibi politika süreci son derece karmaşık bir süreç olmakla birlikte her bir aktörün potansiyel olarak farklı değerleri, çıkarları, durum algıları ve politika tercihleri bulunmaktadır (Orhan, 2006: 693). Çalışmada kullanılan söylem analizi tam da bu noktada, bir aktör çeşitliliğinin, sorunun tanımını aktif olarak nasıl etkilemeye çalıştıklarını görmemize izin vermektedir. Her rejim, karşıt söylemler arasında yarışın zeminini hazırlamaktadır. Rejim bu bağlamda sadece bağımlı bir değişken olarak ele alınmadığından, söylem analizi rejimlerin nasıl çalıştığını daha iyi sorgulamamıza imkân tanımaktadır (Hajer and Versteeg, 2005: 177).

Söylem kavramı günümüzde birçok farklı alanda ortaya konan çalışmaların ortak noktası konumunda bulunmaktadır. Hajer, söylemi belirli bir uygulamada üretilen, çoğaltılan ve dönüştürülen fiziksel ve sosyal gerçeklere anlam verilen bir fikir, kavram ve kategoriler topluluğu olarak tanımlamaktadır (Orhan, 2006: 694). Siyaset biliminden sosyolojiye, edebiyattan çevre politikaları analizine kadar birçok alanda söylem analizi kullanılmaktadır. Bu alanlardan bir tanesi de söylemsel kurumsalcılıktır. Schmidt, (2010: 2) söylemsel kurumsalcılığın siyaset bilimindeki fikirlerin temel içeriğini ve fikirlerin söylem yoluyla aktarıldığı ve paylaşıldığı etkileşimli süreçleri dikkate alan çok çeşitli çalışmalar için kullanılan bir şemsiye kavram olarak kullanıldığını söylemektedir. Bu bağlamda fikirler; anlatılar,

mitler, kolektif anılar, hikâyeler, senaryolar ve daha fazlasını içeren söylemler yoluyla ifade edilmektedir.

Söylem analizi söz konusu olduğunda insanların ne söylediklerinden ziyade nasıl söyledikleri önemli hale gelmektedir. Bu da meselenin bağlamla olan ilişkisini ortaya koymaktadır (Sözen, 2017: 13). Söylem yazılı olmayan düzenliliklere tekabül etmektedir. Bu bağlamda dile getirilmeyen, gömülü olan anlamların ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda amaç söylem düzenliliklerini ve bu düzenlilikler sonucunda ortaya çıkan yapıları keşfetmektir (Sözen, 2017: 96).

Söylem konusunda ortaya konulan bu bilgiler ışığında çeşitlilik göze çarpmaktadır. Çalışmada kullanılan söylem kuramı Laclau ve Mouffe'un (2017) geliştirdikleri söylem kuramıdır. Bu bağlamda Varlık Vergisi uygulaması Türkiye'de kurtuluş/uygarlaşma/modernleşme temasını açık ya da üstü kapalı bir şekilde barındıran söylemsel oluşumların 'eklemlendikleri' bir 'hegemonik söylem' olarak görülebilecek büyük 'Kemalist Söylemin' (Çelik, 1999: 34) devamı olan bir uygulama olarak görülmektedir. Çalışmada yapılan, bu devamlılığı (continuity) ortaya koyarak Varlık Vergisi'nin hegemonik söylemin oluşumunda en önemli faktör olan 'eklemlenme' becerisini ne kadar sağlayabildiğini tartışmak olmuştur. Buradaki amaç Schmidt'in de vurguladığı gibi, siyaset bilimcileri söylemin gücüne ikna etmekten ziyade söylemin ne zaman, nerede ve neden devreye girdiğini ortaya koymaktır (Schmidt, 2010: 21).

Makalede ilk olarak yukarıda vurgulanan ikili çerçeve ve iki tarafın söylemleri ortaya konulmaktadır. Sonrasında ise Laclau ve Mouffe'nin kuramı çerçevesinde Varlık Vergisinin Kemalist Söylem içindeki konumu tartışılmaya çalışılmıştır.

3. Olağanüstü Şartların Gereği Olarak Varlık Vergisi

Varlık Vergisini değerlendirirken ilk olarak bu verginin lehinde olan şahısların görüşlerine başvurulmuştur. Bu grubun temel argümanı bu verginin bir zorunluluk sonucu uygulamaya konulduğu yönündedir. Bu grubun söylemlerinde ortaya konulan vurgu da, verginin ortaya çıkış aşamasında bu zorunluluğun ve savaş döneminin olağanüstü şartlarının vurgulanması olmaktadır.

İsmet İnönü Varlık Vergisinden kısa bir süre önce karaborsadan şikâyet etmektedir. Üç-beş yüz kişiyi geçmeyen bu kişilerin vatana verdiği zararları giderme yollarının olduğunu ifade etmektedir (Bali, 1999: 444). Başvekil Saraçoğlu da 14 Kasım 1942 günü toplantıda Varlık Vergisini bir 'içtimai adalet' vergisi olarak tarif etmiş, bu verginin savaş yıllarındaki aşırı kazançları hedeflediğini belirtmiştir (Bali, 1999: 441). Gökbörü dergisinde yayınlanan yazı artık azınlıklar için fedakarlık vaktinin geldiğini dile getirmektedir. (Kurtuluş, 1942: 11). İnönü Halkevi'nde yaptığı konuşmada Varlık Vergisinin halkın vicdanında haklı bir tedbir olarak yer bulduğunu söylemiştir (Bali, 1999: 445). Saraçoğlu Times gazetesine verdiği demeçte; kanunun bazı hükümlerinin ağır olduğunu kabul etmekle birlikte, Türk köylüsünün bu ezici yükü yıllardır çektiğini 'iyi niyetlerini' ispat edenlere ve 'iyi yurttaş' olduklarını kanıtlayanlara kolaylıklar sağlanacağını; ancak bu misafirperverlik sonucu zengin olduğu halde vazifelerini yapmaktan kaçınanların sonuçlarına katlanacağını ifade etmektedir (Bali, 1999: 440-445). Ferit Melen ise Osmanlıdan itibaren azınlıkların ticareti elinde tuttuğunu ve hükümetin doğru olarak tatbikatı buraya yönlendirdiğini söylemektedir. Bunun yanında bu uygulama sonucunda Anadolu ticaret erbabının İstanbul'da kendine yer bulduğunu, Koç ve Sabancı gibi ailelerin bu hadiseden sonra ortaya çıkabildiklerini ifade etmektedir (Koçak, 1996: 506-507). Aynı noktaya temas eden Saraçoğlu meclis grubunda verginin uygulanması ile alakalı şunları söylemektedir: 'Bu kanun, aynı zamanda bir devrim kanunudur. Bize ekonomik bağımsızlığımızı kazandıracak bir fırsat karşısındayız. Piyasamıza egemen olan yabancıları böylece ortadan kaldırarak, Türk piyasasını Türklerin eline vereceğiz.' demektedir (Koçak, 1996: 508). Basında da kanun çıkana kadar destekleyen ve onaylayan yazılar çıkmaktadır. Akar (1992: 50) hükümet uygulamalarına karşı son derece duyarlı olan basın Varlık Vergisi için böylesine destek vermesinin ilginç olduğunu dile getirmektedir. Örnek vermek gerekirse Ahmet Emin Yalman gibi yazarlar yüksek enflasyon ve ithalat azlığı nedeniyle ortaya çıkan mal darlığının daha çok gayrimüslim

ticaret erbabının yararına olduğunu belirterek, bunların elde ettiği spekülâtif kazançların kurulacak komisyonlar ile vergilendirilmesini istemektedirler (Aktar, 2018: 142).

Verginin değerlendirilmesi hususunda verginin lehine görüş belirtenlerden biri de Hasan Pulur'dur. Ona göre, Türkiye'nin 1940'ların başında II. Dünya Savaşı ortasında parasız olduğunu, bunu sağlamak için varlıklı olanlardan alınmak üzere bu vergiye başvurduğunu ifade etmektedir. Ancak 'Ama değer miydi?' diye de sormaktadır (Kayra, 2018: 259).

İlber Ortaylı, Varlık Vergisinin olağanüstü bir savaş vergisi olduğunu, bu zaruret sonucunda ise mali adaletin beklenemeyeceğini söylemektedir (Kayra, 2018: 260). Aydemir (2011: 229,230) de bu verginin bir arzu veya kapris eseri değil, kaçınılmaz bir ihtiyaç ve zaruretin neticesi olduğunu söylemektedir. Murat Bardakçı, Türklerin ortalama adam başına yükledikleri verginin gayrimüslimlerin yüklediklerinden daha fazla olduklarını söylemektedir. Güngör Uras da bu savaşta sadece Varlık Vergisi mükelleflerinden zorla para alınmadığını, köylüden de alındığını söylemektedir (Kayra, 2018: 260). Tam bu noktada II. Dünya Savaşı dönemi devlet toplum ilişkilerini anlatan önemli bir kitap yazan Murat Gülensoy da aynı noktaya işaret etmektedir. Gülensoy, Varlık Vergisi olayının bir facia olduğunu belirttikten sonra, üst ve orta sınıfların Varlık Vergisinden nasıl etkilendiklerinin konu edilirken, yoksul kesimin savaşın getirdiği politikalardan nasıl etkilendiği hususunun tali bir durum olarak değerlendirildiğini vurgulamaktadır (Gülensoy, 2017: 10,14). Bu bağlamda Heper'in (1999: 5) dile getirdiği İnönü'nün günah keçisi ilan edilme durumunun bir benzerinin bu vergi meselesinde de karşımıza çıktığını söylemek mümkündür.

4. Bir Türkleştirme Politikası Olarak Varlık Vergisi

Varlık Vergisi ile alakalı ikinci grubun ortak görüşü bu verginin olağanüstü şartlardan ziyade Kemalist milliyetçilik politikalarının bir devamı olduğu ve açıkça ayrımcılık barındıran bir uygulama olduğu şeklindedir.

İkinci grubun dayandığı temel referans noktası dönemin defterdarı olan ve sonrasında mesele hakkında bir kitap da yazan Faik Ökte'nin ifadeleridir. Faik Ökte uygulayıcı pozisyonundan ötürü önemli bir konumda bulunmaktadır. Faik Ökte anılarında vergi mükelleflerinin gruplandırılmasını şöyle anlatır: 'cetveller M ve G diye ikiye ayrıldı. M Müslüman grubu, G gayrimüslim ekalliyetleri temsil ediyordu. Bilahare bu harflere dönmeler için D, ecnebiler için E harfleri katılacaktır' (Ökte, 1951: 48). Bunun yanında Ökte verginin belirlenmesi hususunda bazı keyfi konuşmaların geçtiğini de ifade etmektedir (Ökte, 1951: 75). Diğer taraftan uygulamada görülen bazı durumlar zenginliğin nasıl tanımlandığı hususunda önemli ipuçları vermektedir. Örneğin aynı işi yapan iki kişiden daha mütevazı yaşayan mükellef daha az bir vergi ile karşılaşmaktadır. Bu da Kemalist projenin sosyal dokunun bütünlüğüne önem verdiğini göstermektedir.

Milli Şef rejiminin ve solidarist korporatist görüşün en hassas olduğu mesele, tüketim faaliyeti üzerinde yükselen toplumsal tabakalaşmanın ortaya çıkardığı yaşam tarzlarıdır ki bu uygulama bunun ispatı konumundadır (Aktar, 2018: 155,158). Bu bağlamda halkçılığın bireylerin birbirine benzemesi şeklinde anlaşıldığı görülmektedir (Aktar, 2018: 160). Bu noktada bir hususu vurgulamak gerekmektedir. O da bu verginin uygulanması sonucunda ortaya çıkan bilgisizliktir. Ticari bankaların istihbarat servisleri zayıf durumdadır (Aktar, 2018: 163). Mardin (1994a: 45) de Osmanlı devletinin merkeziyetçi bir yapı kurmada son derece başarılı olmasına karşın, toplumun tüm katmanlarını içine alarak toplumsal dokunun hücrelerine nüfuz etmede başarısız olduğunu ifade etmektedir. Bu durumu Heper'in (2018: 65) halkın ikincil konuma itildiği tespiti ile beraber değerlendirdiğimizde mesele daha anlaşılır olmaktadır. Nitekim Mardin (1994b: 117) bir başka yerde Varlık Vergisi uygulamasında rasyonellik payının düşük, Osmanlı müsadere usulünün izlerinin apaçık olduğunu söylemektedir.

Varlık Vergisinin sonuçlarına dair bazı değerlendirmeler 'Türkleştirme' noktasında dile getirilmektedir. Ökte'ye (1951: 221) göre Varlık Vergisi, Lozan ile modern bir ulus devlet olmak isteyen Türkiye'nin azınlıklarını, milli Türk kimliği ile bütünleştirme yolundaki gayretlerini sekteye uğratmıştır. Bali (1999:

483), verginin Yahudiler üzerinde dini hayatın canlanması sonucunu doğurduğunu, baskı gören Yahudilerin arasında Siyonist duyguların tekrar canlanmaya başladığını ifade etmektedir. Son Posta yazarı Selim Ragıp Emeç'e göre verginin uygulanması sırasında vatandaşların müslim ve gayrimüslim dönme diye ayrılmasının itiraf edilmesinin toplumda en az Varlık Vergisi kadar yara açtığını dile getirmektedir (Bali, 1997: 53). Aktar (2018: 207-208) ise Varlık Vergisi sonucunda azınlıkların topluma entegrasyon sürecinin olumsuz etkilendiğini, İstanbul'un çok dinli ve çok kültürlü dokusunun ortadan kalkmasında bu verginin en ciddi katkısı yaptığını dile getirmektedir. Bütün bunların sonucunda manen sürgünlük hissine kapılarak ruhları sızlayan yurttaşların 'yarım vatandaşlıktan', 'misafirlikten', 'Kanun-u Medeni Türklüğünden', 'manevi yurttaşlığa' ulaşmayı rejimin normal bir tecellisi olarak beklemelerinin hakları olduğu dile getirilmektedir (Aktar, 2018: 128). Son tahlilde meseleye bir başka açıdan yaklaşan Zürcher (2000: 301) ise, her ne kadar asıl zarar görenlerin gayrimüslim iş çevresi olduğunu belirtmekle birlikte, Varlık Vergisinin Türk burjuvazisinin genelinde de huzursuzluk ve kuşkuya neden olduğunu ifade etmektedir.

5. Hegemonik Söylem Bağlamında Varlık Vergisinin Değerlendirilmesi

Varlık Vergisi konusundaki değerlendirmeleri ele aldığımız buraya kadar olan bölümdeki bazı noktaları vurgulamak gerekmektedir. İki söylem incelendiğinde söylemler arası geçişliliklerin olduğu göze çarpmaktadır. Birinci grubun söyleminde meseleyi 'içtimai adalet' çerçevesinden gören değerlendirmeler olmakla birlikte, ikinci grubun söylemini haklı çıkaracak bazı hususların bizzat uygulayıcı devlet adamları ve dönemin gazeteci ve yazar gibi önemli pozisyonlarda bulunan şahsiyetlerinin dilinden ifade edildikleri görülmektedir. Buradaki gömülü olan anlamı irdelediğimizde milliyetçi söylemin alttan alta 'süreklilik' arz ettiği görülmektedir.

Bu noktada meseleyi farklı bir bakış açısı ile değerlendirmek ihtiyacı karşımıza çıkmaktadır. Meseleye çatışan söylemler ve bu söylemlerin mücadelesi çerçevesinde yaklaşılabılır. Bu noktada Laclau ve Mouffe'un (2017: 28-29) geliştirdiği söylem kuramı meseleyi daha anlaşılır hale getirebilir. Laclau ve Mouffe'a göre her nesne bir söylem nesnesi olarak kurulmaktadır. Söylem 'toplumsal yaşamın öznel arası kurallarını oluşturan anlam çerçevesi' olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda yazarlar söylemin biçimlendirdiği kimlikler ve söylemin kendisinin siyasal pratikleri tarafından kurulduğunu kabul etmektedirler (Çelik, 1999: 37-38).

Türk modernleşmesi özelinde Varlık Vergisi uygulaması da bu çerçeveden bakılarak değerlendirilebilir. Türk modernleşmesinde bir yandan modern anlamda yurttaşlığa geçiş başarılıken, diğer taraftan devasa bir devlet aygıtı yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu noktada milliyetçilik vurgusu ile Cumhuriyet, devleti bir değişim aracı olarak tanımlamış olmaktadır. Diğer siyasal milliyetçiliklerle benzer bir yol izlenerek devlete modernleşme doğrultusunda dönüştürücü anlamda merkezi bir rol verilmektedir (Çelik, 2015: 84). Bu bağlamda Kemalist milliyetçi söylem devlet ve ulus arasında dikkatli bir şekilde tasarlanmış bir ilişki öngörmektedir. Bu bağlamda devlet ve ulus birbirlerinin varlık nedeni haline gelmektedir (Çelik, 2015: 85). Bu çerçeveden bakıldığında Varlık Vergisi uygulaması arka planında gömülü olan milliyetçi söylemi devlet eliyle hâkim konuma getirme faaliyeti olarak okunabilir. Bu bağlamda 'kapitülasyon' geçmişi 'milli burjuva' yaratma söyleminin 'meşrulaştırıcı' gücü olarak kullanılmaktadır.

Türk modernleşmesi özelinde Althusser'in (2014: 23) belirttiği devlet-parti ayrışmasından ziyade, devlet-parti özdeşliğinin tam anlamıyla sağlandığı ve bu kapsamda devletin kurumlarının, hatta dönemin basınının bile Althusserci anlamda devletin ideolojik aygıtı gibi çalıştığı söylenebilir.

Kemalizm ulus kategorisini bütünüleyici bir kategori olarak tanımlamakta ve daha önce kamusal alandan dışlanan öğeleri bu bütünlüğe entegre etmeyi vaat etmektedir. Böyle bir hareket Laclau'nun tanımladığı anlamda bir hegemonize etme girişimidir. Bu bağlamda Kemalizm, farklı söylemsel oluşumları kendisine eklemeyi başardığı ve kendi alternatiflerinin bile ona referansla söylemsel birliklerini kurmaları bağlamında hegemoniktir. Kemalizm bu anlamda farklı alternatiflerin

oluşturduğu bir yazım yüzeyini oluşturmaktadır (Çelik, 1999: 45-46). Bu çerçevede Kemalizm siyasal mücadelelerin, toplumsal taleplerin ortak dili olabildiği sürece hegemonik olmaktadır. Bu toplumsal talepleri kendi söylemi ile özdeşleştiremediği ve bunun sonucunda da siyasal bütünlüğü sağlayamadığı ölçüde hegemonik bütünlüğü zaafa uğrayacaktır. (Çelik, 2015: 75). Varlık Vergisi uygulaması da sonuçları itibarıyla Kemalist söylemin 'eklemleyici pratik' bağlamında hegemonik bütünlüğünü bozan başarısız bir uygulama olarak görülebilir.

Kemalizm'in oluşturduğu ulus kategorisi, dini ulusu tanımlayan öğelerin dışında bırakarak modernleşme adına ulusun 'Türkleştirilmesi' olayını meşrulaştırmaktadır. Türklük bir 'rıza' ve 'irade' temelinde tanımlanmakta, ancak birliğin tehdit altında olduğu durumlarda kapsayıcı olmaktan ziyade dışlayıcı bir kategoriye dönüşebilmektedir. Ulus artık kültürel çeşitlilik temelinden ziyade, derin bir sadakat duygusu temelinde sıkı bir birlik tasarımına dönüşmektedir (Çelik, 2015: 84). Bu bağlamda Varlık Vergisi kapitülasyonların söylemin meşrulaştırıcısı olarak kullanıldığı, dışlayıcı ve tam da bahsedildiği gibi dışladığı gruplardan tam bir sadakat bekleyen bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her mit gibi Kemalizm de kendisine bir doğruluk atfederek kendini tanımlamaktadır. Ancak her mit gibi kendisiyle vaat ettiği düzen arasındaki açığı yok saymaktadır (Çelik, 2015: 89). Varlık Vergisi de bu noktada vaat ettiği ile olanlar arasındaki açığı yok sayan bir uygulama olarak okunabilir.

Sonuç

Varlık Vergisi uygulamasını bir kamu politikası analizi çerçevesinde değerlendirdiğimiz bu çalışmada şu hususları vurgulamak gerekmektedir: Varlık Vergisi uygulaması çatışan söylemler etrafında devlet eliyle bir söylemin uygulamaya konulduğu bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Varlık Vergisinin arka planında gömülü bulunan milliyetçi söylem ile Kemalist milliyetçi söylem arasında bir devamlılık (continuity) bulunmaktadır. Hajer ve Versteeg'in (2005: 184) vurguladığı gibi bu çalışmada söylemin gömülü olanı ortaya çıkarma gücü karşımıza çıkmaktadır. Söylemdeki süreklilik takip edildiğinde sosyal adaletten ziyade, bir milli burjuva yaratma amacı güdüldüğü görülmektedir. Varlık Vergisi de bu yolda bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada vurgulanması gereken en önemli nokta Varlık Vergisi uygulamasının Kemalizm'in hegemon söylemine katkısı ve eklemelenmesi meselesidir. Laclau ve Mouffe'un (2017: 169, 184) çalışmalarında ortaya koydukları 'eklemleyici pratik' kavramına Kemalist Söylem özelinde bakıldığında Kemalizm'in bu beceriyi sağlama anlamında başarılı olduğu görülmektedir. Nitekim Kemalizm toplumsal politik kültürün neredeyse tek meşrulaştırıcı unsuru haline gelmektedir (Çelik, 1999: 45). Mesele Varlık Vergisi olduğunda bu eklemelenmenin sağlanamadığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Varlık Vergisini bu eklemelenme becerisi anlamında sonuçları itibarıyla başarısız bir uygulama olarak görmek mümkündür. Bu bağlamda Varlık Vergisi Kemalist söylemin hegemonik bütünlüğünü bozan bir uygulama olarak tarihte yerini almıştır.

Kaynakça

- Akar, R. (1992). *Varlık Vergisi Kanunu tek parti rejiminde azınlık karşıtı politika örneği*. Belge Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Aktar, A. (2018). *Varlık vergisi ve Türkleştirme politikaları*. İletişim Yayınları, 13. Baskı, İstanbul.
- Althusser, L. (2015). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*, İthaki Yayınları, Çev: Alp Tümertekin, 2. Baskı, İstanbul.
- Aydemir, Ş. S. (2011). *İkinci adam 1938-1950*. II. Cilt, Remzi Kitabevi Yayınları, 11. Basım, İstanbul.
- Aytürk, İ. (2013). Atsız ve Kemalizm: Bir polemğin düşündürdükleri. *Toplum ve Bilim*, (128), 213-241.
- Bali, R. N. (1997). Çok partili demokrasi döneminde varlık vergisi tartışmaları. *Tarih ve Toplum*, (165), 47-69.
- Bali, R. N. (1999). *Cumhuriyet yıllarında Türkiye Yahudileri bir Türkleştirme serüveni (1923-1945)*. İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Çelik, N. B. (1999). Söylem kuramları, hegemonya kavramı ve Kemalizm. *Doğu Batı Dergisi*, 2(8), 33-49.
- Çelik, N. B. (2015). *Kemalizm: hegemonik bir söylem*. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Kemalizm içinde, Ed: Tanıl Bora, Murat Gültekin, İletişim Yayınları, 8. Baskı, İstanbul. s. 75-91.
- Hajer M., & Versteeg W. (2005). A decade of discourse analysis of environmental politics: Achievements, challenges, perspectives. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 7(3), 175-184.
- Heper, M. (1999). *İsmet İnönü bir yorum denemesi*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Çev: Sermet Yalçın, 1. Baskı, İstanbul.
- Heper, M. (2018). *Türkiye'de devlet geleneği*. Doğu Batı Yayıncılık Çev: Nalan Soyarık, 6. Baskı, Ankara.
- Kayra, C. (2018). *Savaş Türkiye varlık vergisi tepkiler ve yanıtlar*. Tarihçi Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul.
- Koçak, C. (1996). *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*. Cilt 2, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Kurtuluş, R. (1942). *Büyük bir inkılap: varlık vergisi*. Gökbörü, Cilt: 1, Sayı: 5, Sayfa: 11.
- Laclau E., & Mouffe C. (2017). *Hegemonya ve sosyalist strateji radikal demokratik bir politikaya doğru*. İletişim Yayınları, Çev: Ahmet Kardam, 4. Baskı, İstanbul.
- Mardin, Ş. (1994a). *Türkiye'de toplum ve siyaset*. İletişim Yayınları, Der: Mümtaz'er Türköne, Tuncay Önder, 4. Baskı, İstanbul.
- Mardin, Ş. (1994b). *Siyasal ve sosyal bilimler*. İletişim Yayınları, Der: Mümtaz'er Türköne, Tuncay Önder, 3. Baskı, İstanbul.
- Metinsoy, M. (2017). *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye gündelik yaşamda devlet ve toplum*. İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Basım, İstanbul.
- Orhan, G. (2006). The politics of risk perception in Turkey: Discourse coalitions in the case of the Bergama gold mine dispute. *Policy and Politics*, 34(4), 691-710.
- Orhan, G. (2013). *Kamu politikasında yorumlamacı yaklaşımlar*. Der: Mete Yıldız, Zahid Sobacı, Adres Yayınları, 1. Baskı, İstanbul .
- Ökte, F. (1951). *Varlık vergisi faciası*. Nebioğlu Yayınevi, İstanbul.
- Schmidt, V. A. (2010). Taking ideas and discourse seriously: Explaining change through discursive institutionalism as the fourth 'New Institutionalism'. *European Political Science Review*, 2(1), 1-25.
- Sözen, E. (2017). *Söylem Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. Profil Kitap, 1. Baskı, İstanbul.

Weisband, E. (1974). *İkinci Dünya Savaşında İnönü'nün Dış Politikası*. Çev: M. Ali Kayabal, Milliyet Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Zürcher, E. J. (2000). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İletişim Yayınları, Çev: Yasemin Saner Gönen, 9. Baskı, İstanbul.

Extended Abstract

Background

During World War II, the state resorted to a number of measures to overcome economic difficulties. The Wealth Tax, implemented in November 1942 as a tax on excessive income, is seen as one of these measures. On the other hand, based on the memoirs of Faik Ökte, the treasurer and implementer of the tax at the time, and the statements of statesmen from that period, it is seen as a continuation of the Turkification policies implemented by Kemalist nationalism throughout the Republic. Considering the conditions of the time, it is seen that the state frequently resorted to such measures. The state was going through a real economic crisis during this period and was seeking a solution. The state's economic weakness was also evident in other areas. Therefore, the Wealth Tax remained, in practice, an Istanbul Tax. Furthermore, as a result of the intervention of foreign embassies of the time, discounts were initially applied during the collection of the tax, and later the tax was shelved. It is understood that the state maintained a balance in the introduction and termination of the tax and took the post-war period into account. As a result of these conditions, it can be said that the state did not achieve the desired economic results from the implementation of the Wealth Tax.

Research Purpose

The aim of this study is to evaluate the Wealth Tax within the framework of the historical continuity of Kemalist discourse, beyond the two approaches used in its explanation, and to demonstrate the extent to which the Wealth Tax is integrated into the hegemonic discourse of Kemalism.

Methodology

This study adopts an approach within the framework of public policy analysis. Within this framework, the discourse theory developed by Laclau and Mouffe is used. The choice of this theory was significant due to its concept of articulation practice and its contribution to explaining the hegemonic aspect of Kemalism. Within this theoretical framework, the position of the Wealth Tax within the Kemalist discourse is discussed.

Conclusion

In this study, which examines the Wealth Tax within the framework of public policy analysis, the Wealth Tax is evaluated within the framework of Laclau and Mouffe's discourse theory. The Wealth Tax appears as an activity implemented by the state around conflicting discourses. In this context, there is a continuity between the nationalist discourse expressed in the background of the Wealth Tax and the Kemalist nationalist discourse. When the continuity in the discourse is followed, it is seen that the goal is to create a national bourgeoisie rather than social justice. The Wealth Tax appears as an application

resorted to on the way to this goal. The most important point to emphasize here is the ability of the Wealth Tax application to be integrated into the hegemonic discourse of Kemalism and its contribution in this context. When the concept of 'integrative practice' put forward by Laclau and Mouffe is examined within the framework of Kemalist Discourse, it is seen that Kemalism was successful in achieving this ability. In the case of the Wealth Tax, it is seen that this integration was not achieved. In this respect, the Wealth Tax appears as an unsuccessful application in terms of its integration ability and results. In this context, the Wealth Tax has taken its place in the history of the Republic as a practice that disrupted the hegemonic integrity and continuity of the Kemalist discourse.